

II. evharistični kongres za Jugoslavijo

Slovenci in katoliški Jugoslovani še nismo doživeli verske prireditve, ki bi zbrala toliko tisočev katoličanov iz vseh krajev naše države in ki bi v vsakem oziru tako vzorno in v tolikem sijaju potekala kot naš II. evharistični kongres za Jugoslavijo v Ljubljani 1935.

To veličastno slavlje je pustilo v dušah vseh udeležencev neizbrisne vtise. Kakor pa kongres ni pričel z otvoritveno kongresno svečanostjo v ljubljanski stolnici na večer 28. junija 1935, ampak je misel nanj živela že mesece in mesece prej po vseh naših domovih in v vseh naših cerkvah, tako naj tudi ne bi zatonil spomin na naš veličastni praznik s svečano zahvalno pesmijo ob zaključki slovesnosti na ljubljanskem Stadionu v nedeljo, 30. junija 1935 popoldne.

Drugi evharistični kongres za Jugoslavijo naj bi s svojo globoko in bogato vsebino posegel čim globlje v življenje posameznega katoličana in zaozaral čim vidnejšo brazdo v vse delo in nedelo na verskem, kulturnem, socialnem in gospodarskem polju v vsem našem narodu in državi. (II. EK 1936: 5).¹

Letos mineva sedemdeset let od II. evharističnega kongresa, ki je od 28. junija do 30. junija 1935 potekal v Ljubljani in je v treh dneh zbral okoli 200.000 katoličanov iz vse Slovenije ter iz sosednjih držav (Hrvaške, Madžarske, Italije in Avstrije). Kongres je dejansko pomenil največjo manifestacijo katolištva na Slovenskem v celotnem 20. stoletju. Prav zaradi tega se mi zdi prav, da se spomnimo nanj tudi v Tretjem dnevu, ter da na kratko predstavim, kako so se Slovenci pripravljali na kongres in kako je potekalo tridnevno slavlje konec junija leta 1935.

Priprave na kongres

Da bo II. evharistični kongres za Jugoslavijo potekal v Ljubljani, je bilo znano že precej pred samim začetkom. Tako je dr. Gregorij Rožman, takratni ljubljanski škof, v osmi številki Škofijskega lista objavil: »Po sklepu škofovske konference, dne 18. avgusta 1930, ob priliki evharističnega kongresa v Zagrebu, se bo vršil prihodnje leto v Ljubljani evharistični kongres za kraljevino Jugoslavijo in sicer v dneh 28., 29. in 30. junija 1935«. ² Še pred uradno objavo je konec septembra ustanovil pripravljalni odbor, ki naj bi poskrbel za celotno organizacijo in izvedbo kongresa. Tako je predsednik obora postal dr. Stanislav Žitek, odvetnik v Ljubljani, ki je tudi izbral ostale člane. Na prvih sejah, ki jih je imel odbor, so določili spored kongresnih prireditev ter svečanosti, vendar le tiste, ki so spadale k samemu evharističnemu kongresu, medtem ko so ostale prireditve bile prepuščene posameznim društvom ter ustanovam, seveda s predhodnim dogovorom s člani odbora. Poleg programa so morali določiti tudi prostore glavnih prireditev, saj so vedeli, da se bo kongresa udeležila velika množica. Po daljšem premisleku so se odločili, da bodo osrednje prireditve na Kongresnem trgu in v Tivoliju, zaključna masa pa na stadionu za Bežigradom. Ker so bili vsi prireditveni prostori na prostem, so se organizatorji bali slabega vremena, zato je škof Rožman izdal naročilo, da se mora po vsej škofiji moliti za lepo vreme, obenem pa je odbor sklenil, da bo v primeru dežja sproti določal prireditveni prostor in da bo udeležence o tem obveščal po radiu. Na koncu se je izka-

Drugi evharistični kongres: "Nepregledna množica slovenske mladine med mašo na Stadionu."

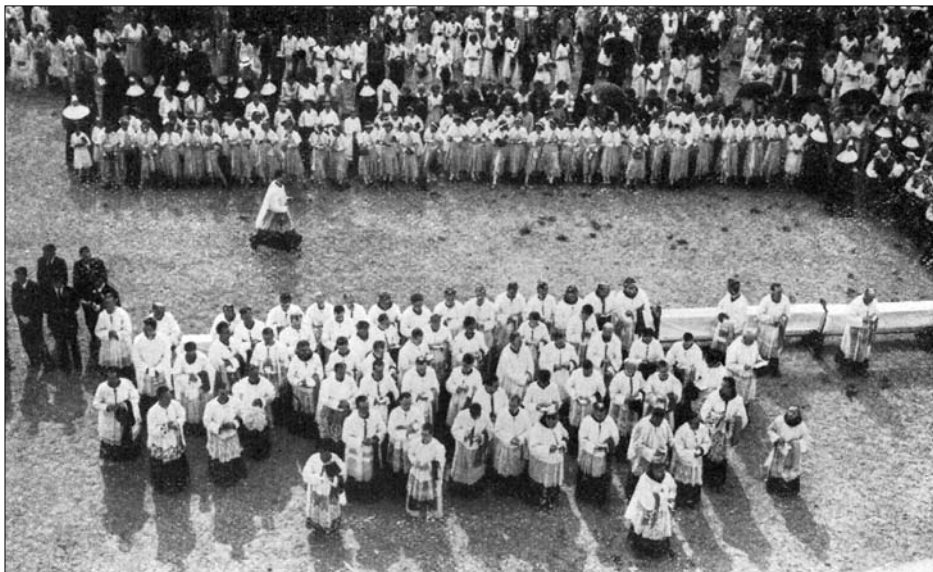
zalo, da je bila skrb odveč, saj je bilo vse tri dni kongresa v Ljubljani lepo vreme. Po navodilu glavnega odbora so po vseh farah v ljubljanski škofiji ustanovili pripravljalne odbore, ki so imeli različne naloge (skrb za propagando, duhovne vaje, procesije, zbiranje prijav udeležencev, zbiranje finančnih sredstev za kongres, razdeljevanje reklamnih lepakov ...). Da bi kongres uspel, so po vseh župnijah molili molitev za uspeh kongresa: »O, Jezus, ki si v zakramentu presvetega Rešnjega Telesa resnično, dejansko in bistveno pričujoč, da služiš v hrano našim dušam: blagoslovi delo evharističnega kongresa in ga venčaj s popolnim blagoslovom. Presveto Srce Jezusovo, blagoslovi kongres! Sveti Pashal Bajlonski, prosi za nas« (II. EK 1936: 52).

Delo odborov

Ker je bil pretežni del kongresnega programa sestavljen predvsem iz cerkvenih slovesnosti in prireditev, je glavni odbor ustanovil tudi poseben liturgičen odsek pod vodstvom generalnega vikarja in stolnega prošta Ignacija

Nadraha, ki je skrbel za cerkvene govore, zakramente ter liturgična opravila v času priprav ter na samem kongresu. Tako je odsek določil, katere pobožnosti in kdaj se bodo vrstile izven glavnega mesta, kje bodo potekale maše in kateri škofje jih bodo darovali, kakšen bo vrstni red duhovnikov, redovnikov in redovnic pri procesijah, koliko hostij bo potrebno speči, kje in kdaj bo potekalo spovedovanje. Prav glede slednjega je po koncu kongresa liturgični odsek v svojem poročilu zapisal, da so se pri načrtovanju uštel, saj je v času kongresa opravilo spoved še enkrat več ljudi, kot so pričakovali, čeprav so dali navodilo, da naj vsak udeleženec opravi spoved že prej v domačem kraju: »Naval moških ob vhodu (na bežigrajski stadion – op.____) je bil tako velik, da sta morala za red pri spovedovanju stalno vzdrževati stražnik in orožnik. Spovedni in spovedanec sta oba stala, kar obrnjena proti steni in v takšni razdalji, da nista motila sosednjega spovednika« (II. EK 1936: 57).

Liturgični odsek je tudi določil, kdaj in koliko časa naj se za posamezne dogodke zvo-

Drugi evharistični kongres: "Duhovniki, pripravljeni na obhajanje mladine."

ni v ljubljanski škofiji. Tako so v ljubljanskem Škofijskem listu zapisali: »Pri vseh župnijah, samostanskih in podružničnih cerkvah ljubljanske škofije naj se en četrt ure zvoni (pritrkava) z vsemi zvonovi:

- a) ob otvoritvi kongresa, v petek, 28. junija ob šestih zvečer
- b) v soboto, 29. junija, po Ave Mariji.

Ob prihodu papeževega legata naj se zvoni pri vseh cerkvah, mimo katerih se bo vozil dotični vlak. Ko pride vlak na ljubljanski kolodvor, naj zazvone vsi zvonovi ljubljanskih cerkva in zvone tako dolgo, da pride kardinal – legat do stolne cerkve.«³

Poleg liturgičnega odseka so ustanovili tudi mladinski odsek, ki je pripravil program za mlade, ter odsek za zborovanja. Temu odseku je bila poverjena naloga, da pripravi stanovska zborovanja, ki naj bi potekala med kongresom. V tem odseku so sodelovali tudi dr. Miha Krek, prof. Ernest Tomec in dr. Karle Capuder. Zagotovo je za današnji čas zanimivo, da so bila takratna zborovanja strogo ločena glede na stanovsko pripadnost. Tako so

organizirali zborovanja posebej za kmečke može, posebej za kmečke fante, delavce, obrtnike in trgovce, obrtniško in trgovsko moško mladino, učitelje, druge izobražence, srednješolce, poklice z visokošolsko izobrazbo, posebej za matere, posebej za delavska dekleta, kmečka dekleta, visokošolke, srednješolke, uradnice, služkinje ... že vnaprej so tudi določili, kateri morajo biti glavni poudarki na teh zborovanjih: poglobitev socialnega dela, boj proti verskemu egoizmu, edinost katoličanov, idejna in нравna obnova po papeževih okrožnicah, poudarjanje pomena papeževe avtoritete, evharistična vzgoja mladine ter nadnaravna usmeritev vsega delovanja.

Za potrebe kongresa so izdali tudi stotisoč knjižic, ki so jih razdelili med udeležence kongresa in so vsebovale natančen program ter ostale uporabne informacije. Izbrali so tudi kongresni znak: podobo Kristusa Kralja, ki sedi na prestolu, pod njim pa jugoslovanski grb.

Ves čas priprav so skrbeli, da so Slovence sproti obveščali, kaj se dogaja v zvezi s kon-

gresom. Osrednjo informacijsko vlogo je zagotovo odigral časopis Slovenec, ki je kot osrednji katoliški časopis v času pred kongresom objavil preko 700 obvestil o opravljenem delu oz. nadaljnjih načrtih ter tudi tako prispeval k vse večjem navdušenju in pričakovanju kongresa. Ker je šlo za veliko prireditev, se je občasno tudi zgodilo, da so se med ljudmi razširile tudi različne vesti, ki niso bile naklonjene kongresu, kot na primer, da bo kongres prepovedan, da bodo na kongresu nastopili komunisti z bombami, da bo na kongresu zmanjkalo hrane, da bodo zaradi gneče otroci umirali ... Poleg Slovenca so o samih pripravah obveščali tudi drugi slovenski časopisi: Domoljub, Naš dom, Kres, Gorenjec, Jutro, Domovina. Prav tako so o pripravah na kongres poročali hrvaški in srbski časopisi, vatikanski dnevnik L'Osservatore Romano, nemško in madžarsko časopisje, novice so objavljali celo poljski, francoski, češki, slovaški in angleški časopisi, kar zagotovo tudi priča o veličini II. evharističnega kongresa v Ljubljani. O dogajanju so sproti poročali tudi po radiu, in sicer tako v slovenščini kot v srbohrvaščini, francoščini ter nemščini.

Tako velika prireditev pa je seveda zahtevala tudi izredno dobro logistično podporo. Potrebno je bilo poskrbeti za red v mestu in na cestah, za zdravniško pomoč, prehrano in prenočišče številnih udeležencev ... V ta namen so obnovili številne stavbe v samem mestu, po načrtu Jožeta Plečnika so preuredili bežigrasjski stadion ter ga opremili z reflektorji, da je bil mogoč program tudi v večernih in nočnih urah. Še dodatno so osvetlili tudi vse ljubljanske cerkve, reprezentančne palače, sodno palačo ter številne hiše in trge. Na stadionu so montirali tudi štiri telefone, poleg tega je imel kongresni odbor na voljo petnajst stalnih telefonskih števil. Za današnji čas je to zagotovo smešno malo, takrat pa je to pomenilo veliko pridobitev.

Da bi se lahko kongresa udeležilo čim več ljudi, je glavni odbor skupaj z škofom dr. Rožmanom zaprosil v Beogradu za odobritev nižjih cen kart za vožnjo z vlakom. Po daljših pregovarjanjih je bila karta za vlak v času kongresa za 50 % nižja, za otroke pa je veljal celo 75 % popust.

Stanovanjski odsek je bil zadolžen, da poskrbi za primerno število prenočišč. Ker so bile kapacitete v Ljubljani, ki je takrat štela 57.000 ljudi, omejene, so se odločili, da bodo lahko ljudje prespali tako v hotelih in zasebnih stanovanjih kot na skupnih prenočiščih na slami, ki so jih pripravili po šolah, zavodih, telovadnicah. Vendar pa se je na koncu relativno malo ljudi odločilo prespati v teh prenočiščih (približno 11.000 (II. EK 1936: 131)), saj so ugodne vremenske razmere omogočile, da je večina ljudi prespala na prostem oz. po cerkvah.

Že pred začetkom kongresa so škofje v svojih poslanicah, v posebnih sporočilih, pa tudi v objavah v časopisju spodbujali in navduševali ljudi za kongres ter poudarjali velik pomen, ki ga bo le-ta imel za slovenski narod. Tako je dr. Bonaventura Jeglič zapisal: »*S tem kongresom bomo izkazali vsemogočnemu Bogu tisto čast, radi katere je ustvaril vesoljni svet. Tukaj ne bodo le posamezniki, ampak globoka in nepremakljiva utrjena vera in goreča ljubezen do Jezusa v Zakramentu bo tisoče vseh stanov iz Jugoslavije družila v Ljubljani v eno veliko božjo družino, ko bo pred vsem svetom božjemu Sinu in po njem Bogu to nepojmljivo čast dajala. Skupnost nas bo ogrela, navdušila. Skupnost bo vnela svet ogenj, ko bo objel vse, tudi doslej mlačne kristjane*« (II. EK 1936: 157). Škof dr. Rožman je v pastirskem listu, ki je izšel 8. februarja 1935, svojo poslanico o svetem Rešnjem Telesu zaključil z besedami: »Veliki evharistični kongres bodi višek javnega češčenja, mogočen kres, ob katerem prižgete vsi zubeljček vere in ljubezni v svojih dušah in ga potem skrbno in vztrajno čuvate, da ne ugasne,

ampak vedno svetleje gori in krepkeje greje» (II. EK 1936: 159).

Prvi kongresni dan, 28. junij 1935

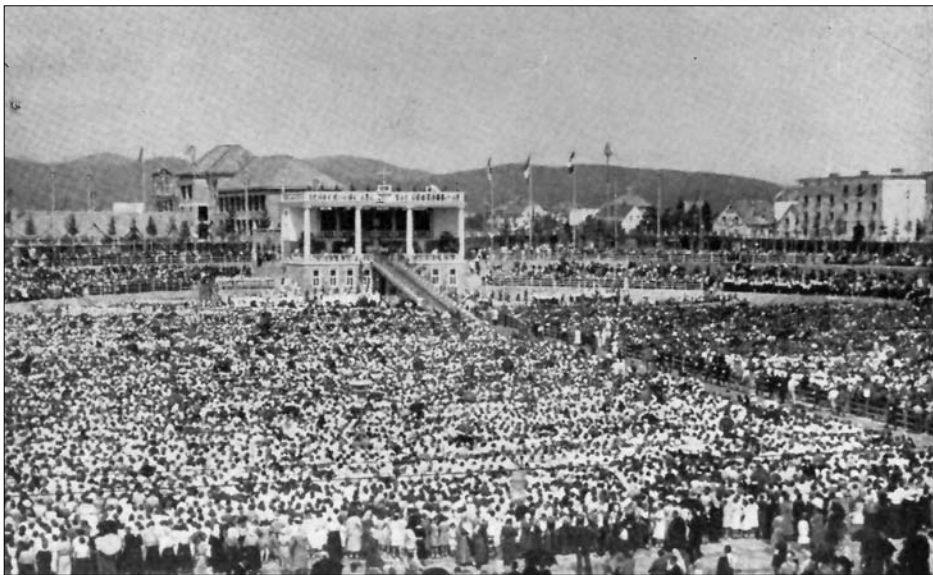
Že navsezgodaj so z Brezij v Ljubljano prepeljali Brezijansko Marijo. V svojem poročilu so o tem zapisali: *»Kako smo si pač mogli misliti, da bi na kongres lahko šli sami, brez milostne Marije z Brezij? Slovenci vedno lahko s ponosom rečemo, da smo Marijin narod in zato smo bili prepričani, da na našem evharističnem prazniku ne moremo dovolj vredno počastiti Jezusa v najsvetejšem Zakramentu, če nam ne stoji ob strani ona, ki nas nikdar ne pozabi, ki vedno nosi naše molitve pred božji prestol in nam vrača bogat blagoslov. Pa tudi vera v njeno pomoč, v njeno božje materinstvo, v njeno kraljevanje nad Slovenci naj bi se s tem njenim romanjem poživila«* (II. EK 1936: 175). Prvič se je zgodilo, da so Marijino sliko odnesli z Brezij, tako da je njen prevoz spremljala množica ljudi vse do Ljubljane. Ob prihodu na stadion so po vsej Ljubljani zvonili zvonovi in že s tem oznanili neformalni začetek kongresa, ki se je dejansko začel ob šestih zvečer z mašo v stolnici.

Da je šlo za res veliko prireditve, govori tudi število uglednih cerkvenih dostojanstvenikov, ki so se udeležili kongresa. Tako so bili med povabljenimi slovenski škofje dr. I. Tomažič, lavantinski škof, dr. I. Gnidovec, skopeljski škof, dr. J. Srebrnič, krški škof ter dr. A. B. Jeglič, osemnajst jugoslovanskih škofov, med njimi dr. Alojzij Stepinac in dr. Anton Bauer iz Zagreba, Rodić iz Beograda, dr. Šarić iz Sarajeva, dr. Carević iz Dubrovnika, dr. Hieronim Mileta iz Šibenika in drugi. Evharističnega kongresa se je udeležil tudi kardinal Avgust Hlod, poznanski nadškof in primas⁴ Poljske, ki je kot papeški legat zastopal papeža Pija XI. Kardinala so pričakali na ljubljanski železniški postaji, kjer so zanj pripravili slovesen sprejem. Ob prihodu ga je skupaj s številnimi uglednimi gosti (ljubljski župan

dr. Vladimir Ravnihar, predsednik sodišča prof. Jarc, rektor univerze dr. Maks Samec ...) sprejel škof dr. Rožman, pozdravil pa župan Ravnihar: »Vaša Eminenca! V vso čast si štejem svojo nalogo, da vas v imenu mesta Ljubljane, glavnega gospodarskega in kulturnega središča Slovencev in mesta, v katerem se bo vršil II. evharistični kongres za Jugoslavijo, prav pristrčno pozdravljam. Srečni smo, da prihajate med nas: prvič pa je, da prihajate kot legat svetega očeta na naš veličastni praznik ...« (II. EK 1936: 193). Kardinal se je v slovenskem jeziku⁵ zahvalil za prisrčen sprejem ter dejal: »Sveti oče se veseli že vnaprej, da bo evharistično slavlje, ki ga pripravljate, dokaz vaše vere in vdanosti do presvete Evharistije ... Posebej pa pozdravljam še vse udeležence evharističnega kongresa, katerim prinašam blagoslov svetega očeta« (II. EK 1936: 193).

Po sprejemu se je kardinal Hlod v spremstvu odpravil po ljubljanskih ulicah do stolnice. Pri tem ga je ves čas spremljala množica vernikov, med njimi mnogi v narodnih nošah ter s številnimi slovenskimi zastavami. Po pozdravnem nagovoru pred stolno cerkvijo se je začela slovesna sveta maša, ki je obenem pomenila tudi uradni začetek evharističnega kongresa. Na začetku so prebrali pozdravni nagovor, ki ga je papež Pij XI. ob tej priliki preko svojega legata posredoval vsem udeležencem kongresa. Med drugim je tudi zapisal:

»Prav z velikim veseljem smo izvedeli, da se bo proti koncu tega meseca vršil v Ljubljani, prestolnici slovenske zemlje, svečan evharističen kongres za vso kraljevino Jugoslavijo ... Sam naš Zveličar in Odrešenik, kakor vedno, tako tudi v teh bridkih časih zopet in zopet kliče k sebi vse obtežene in žalostne, da bi se zatekli k Njegovemu Srcu in ondi našli veliko olajšanje in uteho; on sam prav goreče želi odvrniti človeška srca od razbrzdanega hlepenja po minljivem, da bi mogla biti deležna neskončnih zakladov njegove ljubezni ... Teh zveličavnih in prebogatih

Drugi evharistični kongres: "Stotisoč vernikov, zbranih na Stadionu pri slovesni maši kardinala legata."

darov torej želimo z očetovskim srcem bližajočemu se kongresu in v dokaz naše posebne ljubezni, tebi, naš ljubljeni sin, skrbnemu škofu ljubljanskemu⁶ in ostalim jugoslovanskim dostojanstvenikom, kakor tudi vsem tistim, ki se bodo udeležili evharističnega slavlja, s preveliko ljubeznijo v Gospodu podeljujem svoj apostolski blagoslov» (II. EK 1936: 197).

Po papeževem pozdravu je sledil otvoritveni govor, ki ga je imel krški škof ter predsednik stalnega odbora za evharistične kongrese v Jugoslaviji, dr. Josip Srebrnič. »Iz klesana beseda visokega govornika je zajela vso ogromno množico vernikov v cerkvi in segla po vsej slovenski zemlji in daleč preko njenih meja; vso otvoritveno svečanost je prenašala tudi radijska postaja.« (II. EK 1936: 206). Sploh so celotno kongresno dogajanje vseh treh dni prenašali po radiu, poleg tega so številni zvočniki, ki so bili nameščeni zunaj cerkva ter stadiona kot zaključnega prireditvenega prostora, poskrbeli, da so lahko verniki nemoteno spremljali maše ter zborovanja. S koncem maše ter zvonjenjem po

vsej ljubljanski škofiji se je tudi zaključil prvi dan kongresa. Ljudje so se še vso noč množično zgrinjali v stolnico, kjer je bila na oltarju sv. Dizme postavljena podoba Marije Pomaga z Brezij.

Drugi kongresni dan, 29. junij 1935

Osrednja slovesnost je bila zagotovo svečana mladinska maša, ki je potekala na bežigranskem stadionu in se jo je udeležilo 30.000 mladih ter 15.000 odraslih. Osrednji govorec je bil škof Rožman, ob koncu maše je sledil tudi poseben papežev blagoslov. Zanimivo je, da so pesmi, ki so jih prepevali v času kongresa, še danes med najbolj znanimi ter jih pravzaprav najpogosteje slišimo prepevati po naših cerkvah. Če naštejemo samo nekatere: Marija, skoz' življenje, Ti, o Marija ..., Povsod Boga, Ti si Peter, skala!, Mogočno se dvigni nam spev iz srca, Kraljevo znam'nje križ stoji, Pojte hribi in doline. Medtem ko je potekala maša za mlade na stadionu za Bežigradom, so tudi v vseh ostalih cerkvah v Ljubljani potekale številne slovesne pontifi-

Drugi evharistični kongres: "Nadškofi, škofje in visoki cerkveni dostojanstveniki prihajajo v sprevedu k pontifikalni maši pape•evega legata na Stadion."

kalne maše. S tem so želeli zagotoviti vsem vernikom, da bi lahko bili v času kongresa vsak dan pri maši. V cerkvi sv. Petra je bila celo svečana liturgija po vzhodnem obredu, kar kaže tudi na odprtost katoliških vernikov do pravoslavnih bratov.

V soboto pa ni bil glavni poudarek le na svetih mašah, temveč tudi na stanovskih zborovanjih, s katerimi so želeli »utrditi v dobrem naše družinsko in stanovsko življenje«. Da bi lahko, kolikor je bilo pač to mogoče, imeli vsi stanovi priložnost začutiti medsebojno povezanost, so organizatorji kongresa pripravili ločena zborovanja, o čemer sem že govorila. Kljub različnim stanovskim skupinam pa so imela vsa zborovanja enak program. Najprej so udeleženci poslušali tri predavanja, ki so se vsebinsko nanašala na poklic, ki so ga udeleženci opravljali v svojem življenju. Predavatelji so predvsem poudarjali pomen dela, ki ga opravljajo (kmetje, delavci, akademiki ...), ter da morajo vse, kar delajo, delati v duhu krščanske ljubezni ter v zavesti minljivosti in koprnjenju po božjem kraljes-

tvu. Vendar govori niso bili le leporečje, temveč so obravnavali številne aktualne probleme in dogodke doma in po svetu. Marsikatera misel je še danes zelo primerna in sveža. Tako je predavatelj, ki je govoril na zborovanju kmečkih mož, med drugim tudi opozarjal: »Iz napačne in prevelike navezanosti na gmo-to izvira boj med mladimi in starimi. Stari si včasih preveč izgovorijo in v teh težkih časih od mladih s preveliko nepopustljivostjo in brezobzirnostjo terjajo, po nepotrebnem se vtikajo v gospodarstvo in gospodinjstvo mladih. Še večkrat pa mladi nečejo starim dati tistega, kar jim gre. Od tod v družini neprestani prepiri, mržnje, sovraštva, pravde in celo poboji«. »Drugo nevarno dušno zastrupljenje so strašna sovraštva med sosedi, neskončno dolge pravde, ki se vodijo radi nekoliko pedi zemlje ali nekaj žaljivih besed« (II. EK 1936: 232).

Delavci so imeli priliko slišati:

Obenem s sencami marksizma, ki hočejo za-streti naš jasen pogled v kraljestvo, ki ni od tega sveta, pa obračunajmo v sebi tudi z ostanki zmot

starega krivega preroka liberalizma. Svoje nesrečne misli o sebičnosti, o skrbi za samega sebe, brez ozira do bližnjega, je zapisal žal tako globoko v naša srca, da se teh misli še nismo iznebili. Sovraštvo se je zagrizlo v vso človeško družbo in prav tudi v delavske vrste. Pesem razrednega boja, združenega s sovraštvom in medsebojno mržnjo, se je pela daleč v krščanske vrste. Pozabili pa smo, da sovraštvo ne more nikdar roditi ničesar dobrega ... Ne pozabimo pa ljubezni do dela! Človeku od tega sveta je delo le nadloga in kvečjemu vir sredstev za izživljanje na tem svetu. Krščanskemu človeku pa je delo nekaj naravnega (II. EK 1936: 252).

Trgovcem je spregovoril msgr. dr. Josip Ujčič: »Trgovina in obrt morata biti tako poštene, da je vseeno ali pride kupi kak odličnik ali pa siromašen učenec. Vedno mora biti na eni strani pošteno blago, oziroma solidno delo, na drugi strani pa pošteno plačilo. Saj ne kupujemo ali prodajamo vednosti ali nevednosti drugega, ampak kupujemo in prodajamo blago ... Zlasti mora prodajalec pomagati kupcu z dobrim nasvetom, posebno ko opazi, da kupec ne pozna prav blaga ali da bi na primer kupil nekaj, kar je zanj manj primerno« (II. EK 1936: 280).

Po predavanjih so sledile še slovesne obljube, s katerimi so želeli potrditi sklepe, ki so jih podali na stanovskem zborovanju, ter s katerimi so obljubili, da bodo vse temeljne nauke, ki so jih slišali v okviru predavanj, v življenju dosledno spolnjevali.

Drugi dan so zaključili z množičnim zborovanjem, kjer so nastopili različni govorniki. Med njimi je bil zagotovo najbolj odmeven nagovor papeževega legata, še posebej ker je bil v celoti povedan v slovenskem jeziku in ga je zato množica vernikov z navdušenjem sprejela, o čemer priča tudi to, da so ga velikokrat prekinili z odobravajočim ploskanjem in klici. Spregovorila sta tudi dr. Stanislav Žitko, predsednik pripravljalnega odbora, in dr. Miha Krek ter drugi. Ob zaključku dneva so sledile še slovesne litanije na bežigranskem stadionu.

Verjetno si danes ne moremo predstavljati, da bi se udeležili večdnvnih slovesnosti, nato pa bi prečuli tudi noč v molitvi in udeležbi na procesijah. Če skušamo nekaj podobnega najti v današnjem svetu, so najbrž še najbližje svetovni dnevi mladih, kjer se prav tako zbere ogromno vernikov, ki imajo v relativno kratkem času (svetovni dnevi mladih potekajo ponavadi pet, šest dni) zelo pester in bogat program. Udeleženci II. evharističnega kongresa so se tako v noči na nedeljo, ko je bil zadnji dan kongresa, udeležili nočne procesije, ki je potekala od Mestnega trga, čez Tromostovje, po Miklošičevi do stadiona. Kako mogočna procesija je to morala biti, nam pove že podatek, da je v njej sodelovalo več kot 600 godbenikov! Ko so se verniki končno zbrali za Bežigradom (procesija je trajala dve uri), je sledila še polnočna maša, pri kateri je sodelovalo več kot 30.000 ljudi. Da je moralo biti posebno doživetje, ko so vsi skupaj zapeli, nam je najbrž jasno. Tudi sami so zapisali v poročilo: »To ni bilo ponižno petje skromne, boječe skupine plašnih ljudi – bilo je zmagoslavje prebujenega preprostega človeka, ki je začutil nenadoma, da je v takšni skupnosti nepremagljiv. Sprostile so se vse dobre sile, ki sicer v naših slovenskih ljudeh skrite žde; s pesmijo so planile na dan ter spraševale: kdo je zoper nas?!« (II. EK 1936: 527).

Tretji dan, 30. junij 1935

Zgodnje jutro glavnega kongresnega dne je združilo vernike ob rani službi božji po vseh ljubljanskih cerkvah. Maša pred izpostavljenim Najsvetejšim s pridigo o obhajilu in petjem evharističnih pesmi je bila krasen uvod v velike slovesnosti našega največjega evharističnega praznika. Skoro v vseh ljubljanskih župnih cerkvah je mašno daritev opravil domači župnik, v samostanskih cerkvah pa redovni predstojnik. Govorili so izbrani govorniki. Vse cerkve so bile nabito polne. Povsod je slovesnost potekala v krasnem razpoloženju in mogočnem verskem navdušenju. Verniki so v zelo

velikem številu pristopali k obhajilni mizi. Svečanost je zaključila katoliška himna »Povsod Boga!« (II. EK 1936: 528).

Tako se je začel zadnji dan evharističnega kongresa, ki je zagotovo pomenil veliko manifestacijo slovenskih vernikov, če pomislimo, da se je v vseh treh dneh zbralo v Ljubljani preko 200.000 ljudi. Po jutranjih mašah so se ljudje odpravili na bežigradski stadion, kjer je bila tudi zaključna maša, ki jo je daroval papežev legat kardinal Hlond. Maše so se udeležili tudi politični predstavniki, med njimi zastopnik kralja Petra II. general Nedeljković, dr. Anton Korošec, takratni jugoslovanski notranji minister, minister za trgovino dr. Milan Vrbanić, ban dravske banovine dr. Dinko Puc, ljubljanski župan dr. Ravnikar, rektor univerze kralja Aleksandra I.⁷ dr. Maks Samec, francoski, češki in francoski konzul, zastopnika italijanskega in avstrijskega generalnega konzula ... Povedati pa je treba, da je bila udeležba s strani Hrvatov manjša, kot so načrtovali na začetku priprav na kongres, kar je bila posledica političnih razmer v prvi polovici leta 1935. Za 5. maj so bile namreč razpisane državnozborske volitve, na katerih so Hrvatje v veliki meri podprli dr. Vladka Mačka, medtem ko ogromno Slovencev, zaradi odsvetovanja s strani Slovenske ljudske stranke oz. dr. Antona Korošca, ni šlo volit, kar so Hrvatje zamerili. Kljub temu je iz Hrvaške prišlo okoli 2.000 Hrvatov.

Osrednjo pridigo je imel škof Rožman. Po maši je sledilo še krajše zborovanje, nato pa procesija, ki se jo je udeležilo preko 30.000 ljudi, med katerimi tisti, ki so stali ob poti, niso štet, in je trajala skoraj tri ure. S tem se je II. evharistični kongres tudi zaključil.

Odmevi na kongres

O kongresu je izčrpno poročalo domače časopisje (slovensko in jugoslovansko), prav tako pa tudi italijanski, francoski, avstrijski, madžarski, španski, češki in nemški časopisi.

Zanimivo je, da so prav vsi članki, poleg opisa dogodkov, omenili tudi izbrano in lepo petje vernikov pri maši. Tako so v eni reviji zapisali:

Zbor 500 pevcev je pel zraven oltarja in se menjaval z ljudstvom; s pomočjo radia je neki kanonik petje mogel voditi. Teh 150.000 duš je pelo tako enotno, kakor zbor umetnikov, brez najmanjše spotike in trdote. Lepoto tega si je težko predstavljati ... V Sloveniji posebno pooblastilo sv. stolice dovoljuje, da se vse cerkvene pesmi, izvzemši mašne speve strogo vzeto, pojo v domačem jeziku. Sicer pa, ko so ceremonierja, ki je spremljal apostolskega legata, opozorili, da so Lauda Sion (Hvali Sion) peli po slovenski, je odvrnil: »To petje je tako lepo, da niti opazil nisem, da ga niso pelji po latinsko.« (II. EK 1936: 669).

Zaključek

II. evharistični kongres zagotovo ni pomenil kakšne velike prelomnice v slovenski zgodovini 20. stoletja, je pa zagotovo pomnil največjo manifestacijo katolištva na Slovenskem v celotnem 20. stoletju. Šlo je tudi za največjo množično prireditev, saj se je takrat zbralo v Ljubljani preko 200.000 ljudi, kar zagotovo še danes ni zanemarljiva številka. Letos mineva sedemdeset let, zato se nam je zdelo prav, da se ga spomnimo. Moram pa povedati, da sem imela velike težave, ko sem hotela o njem napisati kaj več, saj o njem ni skoraj nič napisanega. V *Ilustrirani zgodovini Slovencev* ga tako omenjajo samo mimogrede, ko govorijo o političnem življenju v jugoslovanski kraljevini. Tako so samo zapisali: »Leta 1933, ko je bila SLS v opoziciji in je bil položaj Cerkve najbolj ogrožen, je ta konec julija organizirala v Ljubljani jugoslovanski evharistični kongres. Takšen kongres je ponovila še konec junija 1935; 1939 je organizirala v Ljubljani kongres Kristusa Kralja« (Ilustrirana zgodovina 1999: 326). In to je vse. To niti ne bi tako zmotilo, če ne bi opazili, da so mnogi drugi (nekatoliški) shodi, srečanja ..., ki so bila po številu udeležencev veliko

manjši, po pomembnosti pa podobnega ranga, predstavljena širše, z več poudarka. V *Velikem slovenskem leksikonu*, ki ga je Mladinska knjiga izdala 2003, ni o njem niti besede. Prav zato se mi zdi pomembno, da se ga ob obletnici tudi spomnimo. Ne samo zato, ker je bil tako množičen, temveč tudi zato, ker nam kaže podobo in miselnost slovenskega naroda, kar se zelo dobro tudi izraža skozi predavanja, ki so jih imeli govorniki. Zanimivo je tudi, da je imel celo papeški legat sobotno pridigo v celoti v slovenskem jeziku, čeprav mnogi skušajo dokazati, da je šele drugi vatikanski koncil prinesel odprtost v katoliško Cerkev.

Literatura:

II. EK 1936: *II. evharistični kongres za Jugoslavijo*.

Domžale: Misijonska tiskarna Groblje – Domžale.

Ilustrirana zgodovina 1999: *Ilustrirana zgodovina Slovencev*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
Veliki slovenski leksikon. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2003.

-
1. Leto po kongresu je kongresni odbor izdal knjigo, v kateri so opisali celotno dogajanje ob kongresu – tako priprave, potek kot odhod in govore, ki so jih imeli v okviru kongresa škofje, duhovniki in politiki.
 2. Škofijski list, 1934, št. 8, str. 2.
 3. Škofijski list, 1. maj 1935, št. 4, str. 5.
 4. Nekdaj metropolit, ki je imel posebne pravice nad drugimi metropoliti in škofi, npr. papež, danes pa je to častni naslov nekaterih nadškofov ali vidnejših škofov.
 5. Zagotovo je zanimivo, da je bil kardinalov pozdravni govor v slovenskem jeziku, ob dejstvu, da je bil kongres pred drugim vatikanskim koncilom.
 6. Tu misli škofa dr. Gregorija Rožmana.
 7. Tako se je takrat imenovala Univerza v Ljubljani.